וְכָאן – הברייתא הסוברת שרוח חכמים נוחה מן המחזיר הלוואה לבן הגר, עוסקת בבן שֶׁהוֹרָתוֹ שֶׁלֹּא בְּקִדּוּשָׁה וִילִידָתוֹ בְּקִדּוּשָׁה – שבשעה שנתעברה אמו היו הוריו גויים, ונתגיירו קודם לידתו. ויש לחוש שאם לא יחזירו לו את חוב אביו, יסברו האנשים שאף בישראל גמור אין הלווה צריך להחזיר ליורשים מעות שלוה מן אביהם.

הגמרא מביאה דעה נוספת מנין שגוי יורש את אביו מן התורה: רַב חִיָּיא בַּר אַבִּין אָמַר בשם רַבִּי יוֹחָנָן, שהמקור לכך שעוֹבֵד כּוֹכָבִים יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו דְּכַד תּוֹרָה הוא מִדִּכְתִיב (דברים ב ה) 'כִּי יְרֻשָּׁה לְעֵשָׂו נָתַתִּי אֶת הַר שֵׂעִיר', שעשו ירש את הר שעיר מאברהם אבינו, ויש ללמוד מכאן, שגוי יורש את אביו מן התורה.

מקשה הגמרא, וְהָלְמָא יִשְׂרָאֵל מוּמָר שֶׁאנִי – שמא שונה דינו של ישראל מומר מגוי, שמאחר שעשׂו נידון כישראל מומר, לכך יורש הוא את אביו, אך אין להוכיח מכאן שגוי יורש את אביו מן התורה.

ולכך מביאה הגמרא מקור אחר לדין זה, אֶלָּא מֵהָכָא – מפסוק זה יש ללמוד שגוי יורש את אביו מן התורה, דכתיב (דברים ב ט) 'כִּי לִבְנֵי לוֹט נָתַתִּי אֶת עָר יְרֻשָּׁה', ומכאן שדין ירושה נוהג אף בגוי.

מבררת הגמרא, וְרַב חִיָּיא בַּר אַבִּין הלומד מפסוק זה דין ירושה בגוי, מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר כְּרָבָא, הלומד דין ירושה בגוי מכך שהוצרך הכתוב למעט שאין עבד עברי הנמכר לגוי עובד את יורשיו.

ומבארת, מִי כְּתִיב וְחִשַּׁב עִם קֹנֵהוּ וְלֹא עִם יוֹרְשֵׁי קוֹנֵהוּ – האם מפורש בפסוק שעל העבד לערוך חשבון רק עם קונהו ולא עם יורשיו, הרי אין הדבר כן, שלא נאמר אלא 'וחשב עם קונהו', ואין הכרח למעט את יורשיו, ועל כן לא ניתן גם ללמוד מכאן שגוי יורש את אביו.

ממשיכה הגמרא לברר, וְרָבָא הלומד שגוי אינו יורש את אביו, מכך שהוצרך הכתוב למעט שעבד עברי אינו עובד את יורשי הגוי, מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר כְּרַב חִיָּיא בַּר אַבִּין הלומד דין זה מן הכתוב 'ולבני לוט נתתי את ער ירושה'.

ומבארת, מְשׁוּם כְּבוֹדוֹ דְּאַבְרָהָם שַׁאנִי – דהיינו, יתכן לומר שאף אם גוי אינו יורש את אביו מן התורה, מכל מקום ירשו בני לוט את אביהם, משום כבודו של אברהם אבינו.

הגמרא מביאה ברייתא המפרטת דינים הנוהגים בעבד עברי ולא באמה ולהיפך:

תָּנוּ רַבָּנָן, יֵשׁ דינים הנוהגים בְּעבד עִבְרִי שֶׁאֵין נוהגים בְּאמה עִבְרִיָּה, וְיֵשׁ דינים הנוהגים בְּאמה עִבְרִיָּה שֶׁאֵין נוהגים בְּעבד עִבְרִי.

ועתה מבארת הברייתא את פרטי הדינים. יֵשׁ דינים הנוהגים בְּעבד עִבְרִי שאינם נוהגים באמה עבריה, שֶׁהוּא יוֹצֵא לחירות בְּשָׁנִים – לאחר שש שנים, וְכִיוֹבֵל – אם פגע היובל בתוך שש שנים, וּבְמִיתַת הָאָדוֹן – אם מת האדון בתוך שש שנים. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּאמה עִבְרִיָּה שאינה יוצאת לחירות באופנים אלו.

וְיֵשׁ דינים הנוהגים בְּאמה עִבְרִיָּה שאינם נוהגים בעבד עברי, שֶׁהֲרֵי אמה עִבְרִיָּה יוֹצְאָה בְּסִימָנִין – כאשר מביאה סימני נערות, וְאֵינָהּ נִמְכֶּרֶת וְנִשֵּׁית – לאחר שמכרה אביה פעם אחת ונשתחררה, אינו יכול לשוב ולמכרה, וּמַפְקִיר אוֹתָהּ מן האדון בְּעַל כָּורְחוֹ של האב, שאם ישנה יכולת בידו לפדותה כופין אותו על כך, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּעבד עִבְרִי, שאין דינים אלו נוהגים בו.

הגמרא דנה בדברי הברייתא:

אָמַר מָר – שנינו בברייתא, שֵׁשׁ דינים הנוהגים בְּעבד עִבְרִי שֶׁאֵין נוהגים בְּאמה עִבְרִיָּה, והיינו שהוא יוצא לחירות לאחר שש שנים, או בשנת היובל, או במיתת האדון. ואילו אמה העבריה אינה משתחררת באופנים אלו.

ומקשה הגמרא, וְרַמִּינְהִי – יש להקשות על כך מדברי המשנה לעיל (יד:) השונה את האופנים שבהם יוצא עבד עברי לחירות, ולאחר מכן אומרת 'יְתֵירָה עָלָיו אָמָה הָעִבְרִיָּה שֶׁקּוֹנָה עַצְמָהּ בְּסִימָנִין', ומבואר בדברי המשנה שאמה העבריה יוצאת לחירות בכל האופנים שבהם יוצא עבד עברי לחירות, ובנוסף לכך אף בסימנין. והרי זה סותר למבואר מדברי הברייתא שאין אמה העבריה יוצאת לחירות בשנים, יובל, ומיתת האדון.

מתרצת הגמרא, אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, אין כל סתירה בין המשנה לברייתא, מאחר שהברייתא עוסקת בְּבֶגֶן שֶׁיָּעְדָהּ – באופן שהאדון ייעד [־קידש] את האמה, שלאחר מכן נידונית היא כאשתו ואינה יוצאת ממנו בשנים וביובל אלא בגט, והמשנה עוסקת באופן שהאדון לא ייעד את האמה, ובזה אכן יוצאת היא לחירות בכל האופנים שעבד עברי יוצא לחירות, ובנוסף אף בסימנים.

מקשה הגמרא, אם אכן עוסקת הברייתא באופן שהאדון יָעָדָהּ, פְּשִׁיטָא שאינה יוצאת בשנים וביובל, שהרי אשתו היא לכל דבר, וּפְשִׁיטָא בָּעֲיָא – ואם רוצה היא לצאת מרשותו זקוקה היא לגט, ומדוע הוצרכה הברייתא להשמיענו דינים אלו.

מתרצת הגמרא, מַהוּ דְּתֵימָא לֹא לִיבַּטְּלָה הֵילְכָתָא מִינָּהּ – היה מקום לומר, שמאחר שמתחילה מכרה אביה לאדון זה בתורת אמה עבריה, אף לאחר שנשאה לא יתבטלו ממנה דינים אלו, ויכולה היא ליצא מרשותו בשנים וביובל, אף ללא קבלת גט בריתות, קָא מַשְׁמַע לָן הברייתא שאין הדין כן, אלא הרי היא ככל אשה ישראלית שאינה יוצאת מרשות בעלה אלא בגט.

שבה הגמרא ומקשה, אִי הָכִי – אם הברייתא עוסקת באופן שהאדון ייעדה, אַמַּאי יוֹצְאָה בְּסִימָנִין – מדוע מבואר בדברי הברייתא שיוצאת היא מרשות האדון בסימני נערות, הרי עתה היא כאשתו לכל דבר, ואין לה לצאת אלא בגט.

מתרצת הגמרא, הָכִי קָאָמַר, אִם לֹא יְעָדָהּ האדון, יוֹצְאָה מרשותו בנוסף לכל יציאות עבד עברי, אַף בְּסִימָנִין. דהיינו, שהברייתא עוסקת בשני אופנים שונים. הרישא עוסקת באופן שייעדה האדון, שבזה עדיף העבד עליה, שהיא אינה יוצאת בשנים ויובל ומיתת האדון אלא בגט בריתות, בעוד שעבד עברי יוצא בהם. ואילו הסיפא עוסקת באופן שלא ייעדה, שאז עדיפה היא על העבד, שיוצאת לחירות בכל האופנים שיוצא בהם העבד, ובנוסף אף בסימני נערות.

שנינו בברייתא שאחד מן הדינים הנוהגים באמה עבריה ולא בעבד עברי הוא, 'וְאֵינָהּ נִמְכֶּרֶת וְנִשֵּׁית', בעוד שעבד עברי ניתן למוכרו כמה פעמים. ומקשה הגמרא סתירה על כך מברייתא אחרת.

מְפָלֶלְ – יש ללמוד מדברי הברייתא, דְּעֶבֶד עִבְרִי נִמְכָּר וְנִשֵּׁנָה – שרשאים בית דין למכור הגנב לעבד כמה פעמים, וְהָתַנְיָא – והרי שנינו לא כן, בברייתא הדורשת את דברי הכתוב (שמות כב ב) 'אם אין לו וְנִמְכַּר בְּגנבתו', ומבארת שיש למעט מתיבת 'בגניבתו' שלשה ענינים. האחד, 'בגניבתו' וְלֹא בִּכְפָלִילוֹ – שאם יש לגנב לשלם את דמי הקרן ולא את דמי הכפל, אינו נמכר בשל כך. השני, 'בְּגֵנֵיבָתוֹ' וְלֹא בִּזְמָמוֹ – עדים שהעידו על אדם שגנב ונמצאו זוממים [־שקרנים], שדינם לשלם את הסכום שחפצו לחייב את הנידון, אם אין בידם לשלם אינם נמכרים בעבור כך. השלישי, 'בְּגֵנֵיבָתוֹ', כֵּיוָן שֶׁנִּמְכַּר פַּעַם אַחַת שׁוּב אֵי אַתָּה רַשַּׁאי לְמוֹכְרוֹ – יש ללמוד מדברי הכתוב, שלאחר שמכרו בית דין את הגנב פעם אחת לעבדות, שוב אינם רשאים לשוב ולמוכרו.

מבואר אם כן מדברי הברייתא, שאין עבד עברי נמכר פעמיים, והרי זה סותר לדברי הברייתא לעיל הסוברת שרק אמה העבריה אינה נמכרת בשנית.

מתרצת הגמרא, אָמַר רָבָא לֹא קַשְׁיָא – אין להקשות סתירה בין הברייתות, מאחר שאינן עוסקות באופנים שווים. כָּאן – ברייתא זו הדורשת שאין עבד עברי נמכר ונשנה, עוסקת בְּגֵנֵיבָה אַחַת – שאם גנב אדם בפעם אחת סכום כסף הגדול מן הסכום המתקבל עבור מכירתו לעבד, אינו נמכר ונשנה, מאחר שאין זו מכירה בעד כל גניבתו אלא בעד חצי גניבתו. כָּאן – הברייתא לעיל הסוברת שעבד עברי נמכר בשנית, עוסקת בִּשְׁתֵּי גְּנֵיבוֹת – שאם גנב סכום כסף השווה לסכום המתקבל בעד מכירתו, וחזר וגנב בשנית, אף אם העמידוהו בדין אחד על שניהם, רשאים בית הדין למוכרו פעם אחת עבור השבת הגניבה הראשונה, ולאחר מכן לשוב

המשך בעמוד רז

ולמוכרו בשנית עבור השבת הגניבה השניה, מאחר שכל גניבה
נידונית היא בפני עצמה, והרי הוא נמכר בעד כל גניבתו.
אביי מקשה על תירוצו של רבא:
אָמַר לֵיהּ **אַבָּיֵי** לרבא, '**בְּגְנֵיבָתוֹ**' **טוֹבָא מַשְׁמַע** – תיבת 'בגניבתו'
יכולה להתפרש אף על גניבות רבות, שכן מצינו בכמה מקומות
שדרך הכתוב לקרות לרבים בלשון יחיד.
דהיינו, אביי מודה לדברי רבא שיש לחלק בין גניבה אחת לשתים,
אלא שמקשה עליו, שבאופן שגנב פעמיים מאדם אחד והעמידו
הנגנב לדין בפעם אחת על שתיהם, יש לומר ששתי הגניבות
נידונות כגניבה אחת, שכן דרך הכתוב לקרוא לגניבות רבות
בלשון יחיד. וממילא יש לומר שאף בזה אינו נמכר אלא פעם
אחת.
ולפיכך מיישב אביי את הסתירה בין הברייתות באופן שונה
במקצת:
אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי לֹא קַשְׁיָא, כָּאן – ברייתא זו הדורשת שאין עבד
עברי נמכר ונשנה, עוסקת **בְּאָדָם אֶחָד** – שגנב מאדם אחד, ואפילו
כמה גניבות, והעמידו הנגנב עליהם בדין יחדיו, אינו נמכר אלא
פעם אחת, מאחר שכל הגניבות נידונות כגניבה אחת, ואין אדם
נמכר פעמיים בעבור גניבה אחת. **כָּאן** – הברייתא לעיל הסוברת
שעבד עברי נמכר בשנית, עוסקת **בִּשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם** – שגנב משני בני
אדם, והעמידוהו בדין שתי פעמים, ובאופן כזה אם הסכום
המתקבל ממכירתו לעבד שוה לסכום גניבה אחת, הרי הוא נמכר
וחוזר ונמכר, שכן נמכר הוא בעבור גניבה שלימה. הגמרא מביאה
ברייתא נוספת העוסקת בענין זה:
תָּנוּ רַבָּנָן, גְּנֵיבוֹ אֱלֹהּ – אדם שגנב ממון בשווי אלף זוז, **וְאֵינוֹ שָׁוֶה**
בְּמִכִּירָתוֹ אֶלָּא חֲמֵשׁ מֵאוֹת זוז, הרי הוא **נִמְכָּר וְחוֹזֵר וְנִמְכָּר**, עד
שישלם את סכום הגניבה כולו. אמנם אם **גְּנֵיבוֹ** הוא בשווי **חֲמֵשׁ**
מֵאוֹת זוז, **וְהוּא שָׁוֶה** לימכר **בְּאֶלֶף** זוז, **אֵינוֹ נִמְכָּר כְּלָל** לעבד, וכפי
שיבואר טעם הדבר להלן. זו היא דעת חכמים. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** אוֹמֵר,
אִם הָיְתָה גְּנֵיבוֹ שׁוה כֶּסֶף מְמָרְרִין, לא פחות ולא יותר, הרי הוא
נִמְכָּר לעבד, **וְאִם לָאו** – שהיה שווין לימכר פחות משווי הגניבה
או יותר ממנה, **אֵינוֹ נִמְכָּר** כלל. דהיינו, שאף באופן ששווי הגניבה
הוא אלף ושווי הגנב חמש מאות, אינו נמכר כלל.
אָמַר רָבָא, בָּהָא – בטענה זו, **וְכָאנָה** – ניצח **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְרַבָּנָן, דְּמַאי**
שָׁנָא באופן שהיה **גְּנֵיבוֹ חֲמֵשׁ מֵאוֹת** זוז, **וְשָׁוֶה** הגנב **אֶלֶף** זוז,
שמודים חכמים **דְּאֵין נִמְכָּר** כלל, כיון דְּיֵשׁ לדרוש מתיבת '**נִמְכַּר**',
שרק באופן שנמכר **כּוּלּוֹ** לעבד כדי לשלם את הגניבה, **אָמַר**
רַחֲמָנָא למוכרו, **וְלֹא** באופן ששוה יותר מהגניבה ואין צריך למכור
אלא את **חֶצְיוֹ** – דהיינו, למוכרו לשלש שנים בלבד. **הָכִי נַמִּי** –
מאותו הטעם יש לדרוש את תיבות '**נִמְכַּר בְּגְנֵיבָתוֹ**', שרק באופן
שנמכר הוא עבור גניבה שלימה **אָמַר רַחֲמָנָא** למוכרו, **וְלֹא** באופן
ששוה פחות מהגניבה ואינו **נִמְכָּר** אלא **בַּחֲצִי גְּנֵיבָתוֹ**. ומטעם זה
סובר רבי אליעזר, שאם אין סכום המכירה שוה לסכום הגניבה,
אינו נמכר כלל. שנינו בברייתא שאחד מן הדינים שיתירה אמה
העבריה על עבד עברי הוא, '**וּמַפְדִּין אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחוֹ**'. ועתה דנה
הגמרא בעל כרחו של מי.
סָבַר רָבָא לְמֵימַר שכוונת הברייתא לומר שפודין אותה **בְּעַל כָּרְחָהּ**
דְּאָדוֹן, שאף שאין הוא חפץ בפדיונה, אין אנו מתחשבים בדעתו.
אָמַר לֵיהּ **אַבָּיֵי** לרבא, **מַאי נִיהוּ** – מה כוונתך בכך שפודים אותה
על כרחו של האדון, **דְּכַתְּבָא** לֵיהּ **שְׁטָרָא אַדְּמֵיהּ** – שכותבים אנו
לו שטר חוב על דמיה. דהיינו, שאף באופן שאין בידי הפודה את
הסכום הדרוש כדי לפדותה, רשאי הוא לכתוב לאדוניה שטר חוב
על דמיה, וחייב האדון לשחררה מיד, ואינו יכול לעכב, מה שאין
כן בעבד עברי שיכול הוא לעכב בידו. **אַמַּאי** – מדוע סובר אתה
כך, הרי **נָקִיט** האדון **מַרְגָּנִיתָא** – מרגלית **בִּידֵיהּ**, ונוטלים אנו ממנו
מרגלית זו, **וְיָהֵיבְנָא** לֵיהּ **חַמְשָׁא** – ונותנים לו בתמורתו חרס. ומשל
הוא זה, על כך שנוטלים מן האדון את האמה עבריה ששילם
עליה במיטב כספו, ואין משלמים לו על כך אלא בשטר חוב.
אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי, אין כוונת הברייתא שפודים אותה בעל כרחו של
האדון, אלא **בְּעַל כָּרְחֵיהּ דְּאָב** – שאם יש לאב הסכום הדרוש
לפדיונה יכולים קרוביו לכופו לפדותה, **מְשׁוּם פְּגַם מִשְׁפָּחָה** –
מאחר שמתביישים הם בכך שקרובתם מכורה לאמה עבריה.
מקשה הגמרא, **אִי הָכִי** – אם כן הדבר שניתן לכפות האב לפדות
בתו, **עֶבֶד עִבְרִי נַמִּי נִכְפִּינְהוּ לְבַעֲלֵי מִשְׁפָּחָה** לפדותו, **מְשׁוּם פְּגַם**
מִשְׁפָּחָה – מאחר שמתביישים הקרובים בכך שמכור הוא לעבד.
מתרצת הגמרא, שאין תועלת בכך שיפדוהו הקרובים, מאחר
דַּהֲדַר אָזֵיל וּמְזַבֵּין נַפְשֵׁיהּ – יחזור העבד וימכור עצמו בשנית.
שבה הגמרא ומקשה, **הָכָא נַמִּי** – לגבי אמה העבריה, מה תועלת
יש בכך שיכפו האב לפדותה, הרי **הַדַּר אָזֵיל וּמְזַבֵּין לָהּ** – יכול הוא
לשוב ולמכרה לאחר מכן.
מתרצת הגמרא, **הָא קָתָנֵי אֵינָהּ נִמְכֶּרֶת וְנִשְׁנֵית** – הרי שנינו שאין
האב יכול למכור את בתו בשנית, ועל כן לאחר שיכופוהו לפדותה
שוב לא יוכל למכרה, אך בעבד הרשאי למכור עצמו כמה
פעמים, אין תועלת לכפות על פדיונו.
הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בנידון אם רשאי האב למכור בתו
בשנית:
וּמַנִּי – מי הוא התנא בברייתא לעיל הסובר שאין אמה עבריה
נמכרת ונשנית, **רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּתַנְיָא** – שנינו בברייתא מחלוקת
תנאים לגבי זכויות האב בבתו. לדעת תנא קמא, **מוֹכֵר אָדָם אֶת**
בִּתּוֹ לְאִישׁוּת [־קידושין] **וְשׁוֹנֶה** – דהיינו, אם קידש אדם את בתו
ונתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין, רשאי הוא לשוב ולקדשה
בשנית, וכסף קידושיה שלו. **לְשִׁפְחוּת וְשׁוֹנֶה** – וכן יכול אדם
למכור את בתו לשפחה, ולאחר שנשתחררה רשאי הוא למכרה
בשנית. **לְאִישׁוּת אַחַר שִׁפְחוּת** – וכן יכול אדם למכור את בתו
לשפחה, ולאחר שנשתחררה לקדשה לאיש, וכסף קידושיה שלו.
אֲבָל לֹא לְשִׁפְחוּת אַחַר אִישׁוּת – אך לאחר שקידשה ונתאלמנה או
נתגרשה מן האירוסין, אינו רשאי למכרה לשפחה. זו היא דעת
תנא קמא.
רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כְּשֵׁם שֶׁאֵין אָדָם מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ לְשִׁפְחוּת אַחַר
אִישׁוּת, כָּךְ אֵין אָדָם מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ לְשִׁפְחוּת אַחַר שִׁפְחוּת, שאין
אדם רשאי למכור את בתו לאמה אלא פעם אחת בלבד. ונמצא,
שרבי שמעון הוא התנא הסובר שיתירה אמה עבריה על עבד בכך
שאינה נמכרת ונשנית, אך לדעת תנא קמא שוה היא בזה לעבד.
הגמרא מבארת את סברות מחלוקתם:
וּכְפָלוּגְתָּא דְּהָנֵי תַּנָּאֵי – תנא קמא ורבי שמעון נחלקו בדרשת
הכתוב, שבה נחלקו אף רבי אליעזר ורבי עקיבא. **דְּתַנְיָא** – שנינו
בברייתא הדנה בביאור הפסוק (שמות כא ח) 'לְעַם נָכְרִי לֹא יִמְשֹׁל
לְמָכְרָהּ **בְּבָגְדוֹ בָהּ**',

ומבארת את התיבות 'בבגדו בה' מלשון בֶּגֶד, והכוונה בזה שבָּיָן שָׁפַרְשׁ האדון את טַלִּיתוֹ עָלֶיהָ, דהיינו שייעד את האמה העבריה לו לאשה, ולאחר מכן מת או גירשה בעודה קטנה וחזרה לבית אביה, שׁוּב אֵין הָאב רַשַּׁאי לְמוֹכְרָהּ לעבדות, שאין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות, אך אם לא נתייעדה, רשאי האב למכרה לשפחות אחר שפחות. אלו דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר שיש לדרוש את תיבות 'בְּבִגְדוֹ בָהּ' מלשון בגידה ולא מלשון בגד, שֶׁבָּיָן שֶׁבָּגַד בָּהּ אביה ומכרה לשפחות, שׁוּב אֵין רַשַּׁאי לְמוֹכְרָהּ פעם נוספת לאמה, שאין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר שפחות, אך אם נתייעדה במכירה הראשונה, רשאי האב לשוב ולמכרה לאחר שנתאלמנה או נתגרשה, כיון שמוכר אדם את בתו לשפחות אחר אישות.

הגמרא מבארת את סברות מחלוקתם:

בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי – באיזו סברא נחלקו רבי אליעזר ורבי עקיבא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר יֵשׁ אֵם לַמָּסוֹרֶת – דהיינו, בכל מקום שישנה תיבה משמעותה משתנית בין כתיבתה לקריאתה, סובר רבי אליעזר שיש לדורשה לפי כתיבתה, ועל כן הוא דורש את תיבת 'בבגדו' מלשון בגידה, שאילו היתה כוונת הכתוב לבגד היה צריך לכתוב 'בביגדו'.

וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר יֵשׁ אֵם לַמִּקְרָא – יש לדרוש את התיבה על פי קריאתה, ומאחר שצורת הקריאה היא 'בְּבִגְדוֹ' ולא 'בְּבָגְדוֹ' בהכרח כוונת הכתוב לבגד ולא לבגידה. וכן היא דעת תנא קמא בברייתא לעיל, הסובר כרבי עקיבא שרשאי האב למכור לשפחות אחר שפחות ולא לשפחות אחר אישות.

וְרַבִּי שִׁמְעוֹן שנחלק בברייתא לעיל על חכמים, וסובר שאין האב רשאי למכור את בתו לא לשפחות אחר אישות ולא לשפחות אחר שפחות, סָבַר יֵשׁ אֵם לַמִּקְרָא וְלַמָּסוֹרֶת – סובר הוא שכאשר ניתן לדרוש גם את הכתיבה וגם את הקריאה ואינם סותרים זה לזה, יש לדרוש כן, ועל כן הוא דורש את תיבת 'בבגדו' הן לענין בגד והן לענין בגידה, שאין האב רשאי למכור את בתו, לא לאישות אחר שפחות ואף לא לשפחות אחר שפחות. הגמרא מביאה ספק בענין ייעוד:

בָּעֵי רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, יְעוּד – שמייעד האדון את האמה לו לאשה באמירת 'הרי את מיועדת לי בכסף מקנתך', נִישּׂוּאִין עוֹשֶׂה והרי היא נשואה לו מעתה, ואינה זקוקה להכנס לחופה, אוֹ אֵירוּסִין עוֹשֶׂה והרי היא מקודשת לו מעתה, אך זקוקה עדיין להכנס לחופה לשם נישואין.

והנִפְקָא מִינָּהּ בספק זה, הוא לגבי שלשה דברים. האחד, לְיוֹרְשָׁהּ, שאם ארוסה היא ומתה קודם שנכנסה לחופה, אין האדון יורשה, אך אם נשואה היא, יורשה. השני, וְלִיטַּמֵּא לָהּ, שאם ארוסה היא ומתה קודם שנכנסה לחופה, אינו רשאי ליטמא לה אם כהן הוא, אך אם נשואה היא, רשאי. והשלישי, וּלְהָפֵר נְדָרֶיהָ, שאם ארוסה היא אינו מיפר נדריה אלא בשיתוף עם האב, אך אם נשואה היא, מפר נדריה לבדו. מַאי – מה היא הכרעת הדין בזה. הגמרא מנסה לפשוט ספק זה מדברי הברייתא:

תָּא שְׁמַע – שנינו בברייתא הדורשת את דברי הכתוב 'בְּבִגְדוֹ בָהּ', שֶׁבָּיָן שֶׁפַּרְשׁ האדון טַלִּיתוֹ עָלֶיהָ לייעדה לו לאשה, ומת או גירשה, שׁוּב אֵינוֹ רַשַּׁאי האב לְמוֹכְרָהּ לשפחות. ומדייקת הגמרא מדברי הברייתא, זְבוֹנֵי הוּא דְּלָא מְזַבֵּן לָהּ – אין האב רשאי למכרה שוב לשפחות לאחר שכבר נתייעדה, שאין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות, הָא יַעוּדֵי מְיַעֵד לָהּ – אך רשאי הוא לייעדה [־לקדשה] לאדם אחר. וְאִי אָמְרַתְּ שייעוד נִישּׂוּאִין עוֹשֶׂה, כיצד רשאי האב לקדשה לאחר, הרי כֵּיוָן דְּנִישֵּׂאת מקודם לכן לאדון יצאה מרשות אביה לגמרי, וְשׁוּב אֵין לְאָבִיהָ רְשׁוּת בָּהּ כלל.

אֶלָּא לַאו שְׁמַע מִינָּהּ – בהכרח יש ללמוד מכאן שייעוד אֵירוּסִין עוֹשֶׂה ולא נישואין, ומאחר שעדיין לא נישאת לאיש לא יצאה מרשות אביה, ורשאי הוא לקדשה עתה לאדם אחר, ובכסף קידושיה שלו.

דוחה הגמרא, אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק הָכָא בְּקִידּוּשִׁין דְּעָלְמָא קָאֵי – בברייתא זו אינה עוסקת באמה עבריה שנתייעדה לאדונה, אלא באדם שקידש את בתו, ולאחר מכן מת הארוס או גירשה, וְהָכִי קָאָמַר – וזו היא כוונת הברייתא באומרה 'כיון שפירש טליתו עליה', שמכיון שֶׁמְּפָרָהּ אֲבִיהָ לקידושין לְמִי שֶׁנִּתְחַיֵּיב בִּשְׁאֵרָהּ – מזון, כְּסוּתָהּ – בגדים, [וזו היא פרישת הטלית], וְעוֹנָתָהּ – עונת תשמיש, שׁוּב אֵין יָכוֹל לְמוֹכְרָהּ לשפחות, שאין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר שמסרה לאישות. הגמרא מנסה לפשוט הספק מברייתא נוספת:

תָּא שְׁמַע, אֵין האב מוֹכְרָהּ לִקְרוֹבִים – לקרובי משפחתו שאסורים לשאתה לאשה, מאחר שאינם יכולים לקיים בה מצוות ייעוד. זו היא דעת חכמים. מֹשֶׁה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמְרוּ מוֹכְרָהּ לִקְרוֹבִים, שאין הייעוד מעכב. וְשָׁוִין – מודים חכמים לרבי אליעזר, שֶׁמּוֹכְרָהּ האב כשהיא אַלְמָנָה, אפילו לְכֹהֵן גָּדוֹל האסור באלמנה, וכן מוכרה כשהיא גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, שאף על פי שאסורה היא להנשא להם, מכל מקום מאחר שאם יקדשוה תופסים בה קידושין, רשאי האב למוכרה להם. מבררת הגמרא, הַאי אַלְמָנָה הֵיכִי דָּמֵי – כיצד יתכן מצב זה שרשאי אדם למכור את בתו כשהיא אלמנה, אִילֵימָא דְּקִדֵּישׁ נָפְשָׁהּ – אם באופן שקידשה עצמה בקטנותה ומת בעלה, אַלְמָנָה כָּרֵי לָהּ – האם נקראת היא אלמנה, הלא אין הרשות בידה לקדש עצמה כשהיא קטנה, ולא חלו הקידושין כלל. וְאֶלָּא בהכרח יש להעמיד באופן דְּקִדְּשָׁהּ אֲבִיהָ, ומת הארוס, ועתה חפץ האב למוכרה לאמה עבריה, מִי מָצֵי מְזַבֵּין לָהּ – האם רשאי הוא למכרה באופן כזה, וְהָא אֵין אָדָם מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ לְשִׁפְחוּת אַחַר שמסרה מקודם לכן לאישות.

וְאָמַר רַב עַמְרָם אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הָכָא בְּקִדּוּשֵׁי יְעוּד – הברייתא עוסקת באופן שמכרה האב מקודם לכן לאמה, וייעדה האדון לו לאשה, ומת. ועתה חפץ האב לשוב ולמכרה לשפחות, וְאַף שכבר ייעדה האדון לו לאשה, אין אנו דנים את האב כמוכרה לשפחות לאחר אישות, מאחר שברייתא זו היא אַלִּיבָּא דְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר (לקמן יט.) מָעוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת לַאו לְקִידּוּשִׁין נִיתְּנוּ – דהיינו, כאשר מייעד האדון את האמה לו לאשה, אינו מייעדה בכסף ששילם לאביה בשעת מכירתה, אלא בזכות שיעבוד הממון שיש לו עליה, ונמצא שאין האב מוסרה לקידושין, אלא האדון מקדשה מדעת עצמו, ועל כן רשאי האב לשוב ולמכרה לאחר שנתאלמנה או נתגרשה, שאין כאן שפחות אחר אישות.

ועתה מבארת הגמרא כיצד ניתן לפשוט מדברי הברייתא את הספק לגבי ייעוד:

וְאִי אָמַרְתְּ שייעוד נִישּׂוּאִין עוֹשֶׂה, כיצד רשאי האב לשוב ולמכרה לאחר שכבר נתייעדה מקודם לכן, הרי כֵּיוָן שֶׁנִּישֵּׂאת לאדון יצאה מרשות אביה לגמרי, וְשׁוּב אֵין לְאָבִיהָ רְשׁוּת בָּהּ כלל.

הגמרא מקשה על ראיה זו:

וְאֶלָּא מַאי כוונתך לומר שייעוד אֵירוּסִין עוֹשֶׂה, ועל כן רשאי האב למוכרה לאחר מכן בשנית, והרי עדיין אין הברייתא מיושבת בכך, שהרי שנינו וְשָׁוִין רבי אליעזר וחכמים שֶׁמּוֹכְרָהּ האב לאחר שכבר נתייעדה, ומדוע, וְהָא אֵין אָדָם מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ לְשִׁפְחוּת אַחַר אִישׁוּת, ומאחר שכבר נתקדשה לאדון על ידי הייעוד, כיצד רשאי האב למוכרה. אֶלָּא מַאי אִית לְךָ לְמֵימַר – בהכרח צריך אתה לומר שאין בכך קושיא, מאחר דַּשַּׁאנִי אֵירוּסִין דִּידָהּ מֵאֵירוּסִין דְּאָבִיהָ – שיש לחלק בין אם מסרה האב לשם קידושין, שאז אינו רשאי לשוב ולמכרה לשפחות, לבין אם נתארסה מעצמה לאדון, שבזה רשאי האב למכרה לאחר מכן לשפחות. אם כך, אֲפִילּוּ תֵּימָא שייעוד נִישּׂוּאִין עוֹשֶׂה, מכל מקום רשאי האב לשוב ולמוכרה לשפחות, מאחר דַּשַּׁאנִי נִישּׂוּאִין דִּידָהּ מִנִּישּׂוּאִין דְּאָבִיהָ – שיש לחלק אף בנישואין בין אם מסרה אביה לנישואין, שבזה יצאה מרשותו לגמרי ושוב אין לו רשות בה כלל, לבין אם נישאת מעצמה לאדון, שבזה לא איבד האב את זכותו בה, ורשאי הוא לשוב ולקדשה או למוכרה לאחר.

מתרצת הגמרא, הַאי מַאי – כיצד ניתן לדמות אירוסין ונישואין זה לזה, בְּשֶׁלָּמָא אֵירוּסִין מַאֵירוּסִין שַׁאנֵי – לגבי אירוסין ניתן לחלק בין אם מסרה האב לקידושין, שבזה אמרה תורה ששוב אינו רשאי למכרה לאחר מכן, לבין אם נתקדשה מעצמה לאדון, שמאחר שהאב לא מסרה לקידושין רשאי הוא למכרה לאחר מכן. אֶלָּא נִישּׂוּאִין מִנִּישּׂוּאִין